

Камий дьо Перети

НЕПОЗНАТАТА ОТ ПОРТРЕТА

София, 2026

Преводът е направен по изданието:
Camille de Peretti
L'Inconnue du portrait

© Calmann-Lévy, 2024

© Издателство „Изток-Запад“, 2026

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Венера Атанасова, превод, 2026

ISBN 978-619-01-1730-8

Камий дьо Перети

НЕПОЗНАТАТА
ОТ ПОРТРЕТА

Превод от френски
Венера Атанасова

*На Розалинд Франклин**

* Британска биофизичка, най-известна с приноса си за откриването на молекулярната структура на ДНК. [Всички бележки под линия, освен изрично упоменатите, са на преводача.]

ФАКТИТЕ

През 1910 г. Густав Климт нарисувал портрет три четвърти на много млада жена с пусната коса, натруфена с широкопола кафява шапка, кожен шал около врата и с голи рамене.

Тази картина, наречена „Backfisch“*, била изложена в галерия „Митке“ във Виена през 1916 г. и била купена от неизвестно лице, за което в старите регистри няма никакви следи.

През 1917 г. – година преди смъртта на Климт – по някаква неизвестна причина картината е преработена от Майстора: шапката и палтото са премахнати, раменете са покрити с бял шал с шарка на цветя и косата е прибрана в нисък кок.

През 1925 г. галерия „Ричи Оди“ в Пиаченца, Италия, се сдобива с картина на Климт, озаглавена „Портрет на дама“, без да знае, че това е прерисуваната „Младо момиче“.

Едва през 1996 г. студентката по история на изкуството в университета в Пиаченца Клаудия Мага доказва, че не става дума за две различни картини, първата от които е изгубена, а за една и съща картина, макар и доста преработена.

Скоро след това откритие, на 22 февруари 1997 г., картината изненадващо е открадната, като по този начин изчезва за втори път.

Разследването е в застой до лятото на 2016 г., когато крадец признава пред италианската полиция, че е извършил кражбата. Картината вече не била у него, но той обявил, че неговият възложител е обещал, че творбата ще бъде върната двамайсет години след датата на изчезването ѝ.

* Девойче (между 14 и 17 години) (нем.). – Б.а.

През 2019 г. градинарят на Музея за модерно изкуство „Ричи Оди“ открил зад един бръшлянов храст, който се канел да подреже, торба за смет, съдържаща платното, което било идеално запазено.

Нито един изкуствовед, уредник, куратор или полицейски следовател не знае коя е изобразената на картината млада жена, нито какви тайни крие бурната история на нейния портрет.

ПЪРВА ЧАСТ

*Лумва в деня и отново угасва –
вечно същата трагедия,
която играем, без да разбираме,
и чиято безумна нощна мъка
нежната слава на красотата
увенчава с усмихнат трънен венец.*

Георг Тракл, „Три съня“

1

– За да заблестят, трябва да плюеш!

Хлапето се ококори от учудване. Сигурно беше на около дванайсет години, лицето му имаше синкав цвят от мръсотията, която го покриваше.

– Да плюя върху обувките им, шегуваш ли се?

Изидор не се обезсърчи.

– Трябва да плюеш, казвам ти, те обожават това.

Той си имаше свой собствен похват – не пускаше дълга струя слюнка, а движеше устни и *пфу, пфу, пфу*. Изидор изплюваше слюнката си като множество миниатюрни капчици, които се спукваха, плъзгайки се по кожата – нещо освежаващо, не отвратително. В продължение на две години той беше ваксаджия, като разполагаше своето столче, сандъчето си и кутията си с четки срещу портите на парка „Боулинг Грийн“ – порти от ковано желязо, увенчани с шипове. Не беше най-лошият начин да изкарваш прехраната си – 10 цента за едно старателно лъскане. Повечето от клиентите му бяха щедри, някои дори му даваха двойно, което може би го правеше един от най-високоплатените ваксаджии в града.

– Как е истинското ти име?

– Гейбриъл.

– А защо всички те наричат Боба?

– Не знам.

Изидор се зачуди дали хлапето ще може да се справи. За да приготви своята боя за обувки, той смесваше пчелен восък със сапунени люспи, терпентин и вряла вода. Добавяше и малко сок от цвекло, за да ѝ придаде блясък. Не беше давал рецептата си на никого. Неговият приятел Бен правеше това с бананови кори. Господин Шмит пък им даваше старите парцали.

Ала за да се лъска, трябваше да се плюе – *пфу, пфу*.

Нямаше какво да се каже, при пет минути на чифт в пиковите часове – преди отварянето и след затварянето на фондовата борса, можеха да се лъснат до десет чифта на час, като се знаеше, че един добър работник получава 20 долара на седмица.

– Пресметни... Лъскам по трийсет чифта на ден, това са 3, понякога 4 долара на ден с господата, а това прави 18 долара на седмица, човече!

Изидор малко преувеличаваше, но за хлапе като Боба дори 16 долара на седмица щяха да са много пари.

– Да, ами то е от мястото.

Тайната на Изидор беше винаги да изглежда радостен и приветлив и да им говори. Когато се усмихваше, сините му очи излъчваха интелигентност.

– Как сте днес, господине? Как върви бизнесът?

На деветнайсет години беше твърде голям за тази работа; за щастие, имаше хубаво лице.

Изидор не беше от хората, които правят планове, той градеше живота си в движение и тази спонтанност му беше спасявала живота неведнъж. Иначе казано, находчивост. Освен това умееше да понася ударите и да започне отначало, без да мърмори. Това беше просто лош късмет. Клиентите му, господата с цилиндри и панталони с басти, си мислеха същото: „Каква загуба, че такова хлапе не се занимава с нещо по-добро от лъскането на обувки.“

Именно местоположението бе донесло късмет на Изидор. Той се беше настанил там точно когато ваксаджията от Боулинг Парк си беше тръгнал и никой не го беше попитал как е получил мястото и дали е имало някаква уговорка. Всички хлапета, които се занимаваха с този занаят, знаеха, че тротоарите са собственост на тези, които си ги пазят. Изидор беше възпитан сурово, не беше имал право нито на ласки, нито на капризи. Той не беше от децата, които пускаха мънички платноходки в езерото в Сентръл парк, наглеждани от бавачки с панделки в косите.

– Как сте днес, господине? Как върви бизнесът?

Мъжът протегна крак към Изидор. Той не беше редовен клиент, а носеше бяла риза и вратовръзка с широко райе, характерни за работещите в корпоративния сектор. Изидор веднага се захвана за работа с ентузиазъм и енергия, които bankerите от Уолстрийт харесваха.

– Бизнесът процъфтява, момчето ми! Върви нагоре, нагоре, нагоре!

– Имате ли Ар Си Ей*?

– Да, момчето ми, да. Интересуваш ли се от технологични иновации?

– Интересувам се от всичко, господине.

Боба погледна Изидор с ококорени очи. Той нямаше представа какво е Ар Си Ей, въпреки че тя беше върхово постижение. Някои казваха, че един ден хората ще слагат радиоприемници в колите си! И всички клиенти на Изидор си бяха купили по един Ар Си Ей и кока-кола, защото със забраната на алкохола акциите на „Кока-кола“ се бяха увеличили с 25% за един месец. Можеше ли Боба да го замести? Налагаше се. Във всеки случай, Изидор вече не искаше да бъде ваксаджия, беше го решил.

Заради Лоте.

Пфу, пфу, пфу. Изидор стисна челюсти и ускори движението на парцала си. Той се усмихваше на клиентите си, но с другите улични хлапета, малките бедняци като него, беше безмилостен. Ако вземеше неговото сандъче, кутията с четки, столчето му и златната гъска, която представляваше „Боулинг Грийн“, Боба трябваше да му остане предан.

Изидор можеше да му предаде своето място и рецептата за възшебната си боя за обувки, а в замяна хлапето щеше да му дава по нещо дребно, ала това, което Изидор не искаше да загуби, бяха добрите бакшиши. След като беше взел решение, след като беше заложил всичко на фондовата борса, не трябваше да се проваля. Всички спекулираха, защо не и той? Всеки ден вестникар-

* Американска радиокорпорация – многоотраслова компания, съществувала от 1919 до 1986 г. През 1926 г. в рамките на Ар Си Ей е създадена първата в света търговска мрежа за радиоразпръскване – Ен Би Си. – Б.а.

ските заглавия съобщаваха за лесните пари, спечелени от неизвестни хора, осмелили се да направят тази крачка. Състояния, спечелени за нула време, невероятни истории. Изидор не беше по-глупав от всички останали.

– Как сте днес, господине, как върви бизнесът?

С осемнайсет долара на седмица плащаше наема на стаята, която споделяше с Бен, прилично кафе, салам, кисели краставички, картофи и от време на време по една контрабандна бира. Той не обичаше да пие алкохол и не искаше да си създава проблеми с полицията. А пък и 35 цента за чаша джин с тоник в нелегален бар – много благодаря, особено след като рискуваш да загубиш зрението си. В града се разказваха ужасни истории за фалшив алкохол, разреден с метилов спирт, който причиняваше слепота.

Осемнайсет долара на седмица, а в неделя Изидор и приятелят му Бен ходеха на танци в театър „Лоус“ на Кони Айлънд. Изидор не беше добър танцьор, но си личеше, че момичетата проявяваха особен интерес към него и обикновено се радваше на тяхната благосклонност.

В неделите на Кони Айлънд се събираше много народ! Това беше смесица от работници, студенти, моряци, наркодилъри и бейзболисти. Идваха цели семейства, децата се плискаха с вода и крещяха от радост, плажовете бяха претъпкани, хората се почерпваха с по един сладолед, освен това там беше и „Циклонът“ – най-голямото влакче на ужасите в света! „Циклонът“, който плашеше до смърт. Изидор винаги си беше казвал, че ако качи девойка на него и тя не закрепси, ще се ожени за нея. Първия път, когато се бе качил във вагончето и се бе оказал перпендикулярно на него, държейки главата си, за да не падне назад, си бе помислил, че сърцето му ще спре. Двайсет и пет цента за билет все пак.

– Благодаря, господине, приятен ден!

Боба грабна един парцал.

– Може ли да обслужа следващия?

Изидор кимна утвърдително и пъкна юмруци в джобовете си.

– Добре, но не забравяй да го питаш как върви бизнесът, нали?

Ако искаше да напусне занаята, то беше заради Лоте – девойка с дебела руса плитка, бяла рокля и лъснати до блясък ботинки. Дори да закрещеше във влакчето на ужасите, това нямаше да промени нищо: тя беше олицетворение на съвършенството, с порцеланова кожа и румени като на кукла бузи. Когато я беше видял за първи път, Лоте беше заобиколена от група смеещи се приятелки. Жена на средна възраст, изглежда, придружаваше групата. Беше предположил, че е леля или братовчедка, и въпросната възрастна жена бързо бе започнала да го оглежда подозрително. Обаче това беше празникът на Кони Айлънд и сред врявата и смеховете той бе успял да се доближи до девойката и да я попита за името.

– Лоте.

Немското благозвучие се бе сторило на Изидор приятно като захарна пръчка.

– Лоте? Радвам се да се запознаем, аз съм Вертер.

Беше ѝ отговорил спонтанно, а устата на Лоте се бе окръгила от изненада – никое момче на нейната възраст не беше чело Гьоте, поне доколкото ѝ беше известно.

След Първата световна война германските имигранти на американския континент гледаха да не се набиват на очи, антигерманската пропаганда беше широко разпространена и би било немислимо в гимназиите да се преподава „Страданията на младия Вертер“ вместо „Приключенията на Том Сойер“. Разбира се, Лоте не можеше да си представи, че тази книга е една от малкото, които Изидор беше чел. За младия ваксаджия това беше повече от късмет, беше съдба.

Възрастната жена бързо бе сложила край на ентузиазма им. Когато един младеж се стараше да говори за литература с девойка, сексът не беше далеч. Подобно на фермерката, която видяла лисицата да обикаля, тя бе пожелала да отдалечи белите си гъски. Ала за щастие на Изидор, госпожиците бяха настояли да си вземат по една гранита*. Усещайки, че времето му изтича, той бе попитал Лоте в коя гимназия учи („Спенс“, Горен Ист

* Италиански полузамразен течен десерт, типичен за сицилианската кухня.

Сайд), дали се е возила на влакчето на ужасите (само веднъж, приятелките ѝ много се изплашили, но не и тя), дали често идва в неделя на Кони Айлънд (да, често, особено когато времето е хубаво), значи може би ще се видят следващата неделя (може би).

Беше задал въпросите в правилния ред, за да не изглежда твърде настоятелен, и се беше усмихнал с най-хубавата си усмивка, специалната си усмивка – онази, която караше клиентите да му дадат пет цента допълнително. След това бе чакал следващата неделя както никой друг ден през целия си живот.

Изидор веднага бе покорен от нея. Трябваше да знае къде е, какво прави и къде ще отиде, дали мислеше за него така, както той мислеше за нея.

Приятелят му Бен се беше пошегувал: „Не виждам как ще я намериш в тази тълпа!“ Ала на Изидор не му беше отнело много време да я забележи заедно със заобикалящите я приятелки. Щом бе зърнал русата ѝ плитка, бе почувствал как цялото му същество пламна. Тя беше там и също го беше видяла. Той бе тръгнал право към нея без никаква срамежливост, без никаква сдържаност. Бяха започнали разговор без предисловие, без неловко мълчание. Изидор искаше да ѝ зададе толкова много въпроси, искаше да знае всичко за нея, искаше да я опознае. Не трябваше да я гледа твърде много, защото устата на Лоте, раменете ѝ, малките ѝ гърди, които можеше да различи под тънкия бял памучен плат, го караха да загуби ума си. Когато тя трябваше да си тръгне, той я бе хванал за ръката и Лоте се бе отдръпнала. Това го беше огорчило.

При все това следващата неделя тя отново бе дошла. Последващата неделя също и всяка друга неделя. И сега, когато Изидор се появяваше, приятелките на Лоте започваха да се кикотят.

Мъжът с вратовръзката пъхна 10 цента в ръката на Боба. Хлапето беше пяло, колкото можеше, не можеше да бъде обвинено в липса на желание.

– Слушай, Боба, с радост ще ти предам мястото, но ще трябва да ги караш да говорят.

– За какво да говорят?

– Ами за работата им, за добрите сделки. Така вечер ще можеш да ми разказваш за това, нали разбираш?

Очевидно Боба не разбираше.

Лоте беше разказала на Изидор историята на семейството си. Тя беше дъщеря на немски инженер, пристигнал в Ню Йорк на двайсет и две години, а сега беше магнат в областта на денталната хигиена. Истински малшанс. Особено след като в началото Изидор не я беше разбрал правилно. Когато Лоте бе казвала „фабриката на татко“, той си бе мислил, че баща ѝ работи във фабрика за производство на паста за зъби. Беше му отнело няколко седмици да осъзнае, че фабриката принадлежи на въпросния баща. След това си беше купил тубичка с паста „Хлородон“ със свеж вкус, която всяка сутрин религиозно изплюваше в легена си със замислено изражение на лицето. Не беше признал на Лоте, че е ваксаджия, но за по-голямо съответствие беше казал, че е продавач в магазин за обувки. И като всички хора, които вярват в късмета си, без да знаят правилата, Изидор много грешеше: продавач на обувки или ваксаджия за Лоте беше все неприемливо.

При разочарованието, което се бе изписало на лицето на девойката, му бе прилошало. И все пак на деветнайсетгодишна възраст изпитанията на любовта са това, което е вятърът за огъня – те гасят малкия и разпалват големия пламък.

– Повечето хора, на които ще лъскаш обувките, работят на Уолстрийт. Питаш ги как върви бизнесът, както ме видя да правя, след това им казваш: „И така, в какво трябва да се инвестира в момента, господине?“ Запаметяваш отговора им и вечерта ми повтаряш какво си чул. Не е сложно, нали?

– Не.

Изидор беше избрал Боба, защото беше хлапето с най-невинното лице в ирландския квартал.

От известно време си представяше как Лоте минава случайно пред портите на „Боулинг Грийн“ и той се озовава лице в лице с нея, с четка и парцал в ръка. Сънуваше кошмари за това. Решено беше, Боба щеше да свърши работата. Изидор щеше да остане с него още два-три дни, за да види как се справя, а след това щеше да остави хлапето да плюе вместо него.

Плътен мрак обгръщаше стаята на втория етаж, смазвайки майката и детето, които дишаха с отворена уста. Марта чу камбанния звън за утринната молитва, беше 6:00 часът. Тя протегна ръка към импровизираната люлка, която любезният съсед от първия етаж беше направил за нея от един сандък, и взе бебето си. Повдигна нощницата си и постави все още спящото мъниче до топлата си гръд.

Пухкавите ръчички хванаха зърното и от него се търкулна капка мляко. Детето мълчаливо започна да суче. Беше бебе, което не плачеше, което никога не беше плакало. Дори в деня, в който се роди, Марта си бе помислила, че е мъртвородено, защото не беше издало нито звук. Може би така щеше да е по-добре и за двамата. Тя издърпа чаршафа, беше студено. Бебето сега я стискаше силно; усещането беше едновременно болезнено и приятно. Марта погледна през единствения прозорец на стаята, още не беше се съмнало. Сученето стана по-бавно – детето скоро щеше да бъде сито. Тя изчака още няколко минути, отлагайки момента, в който щеше да ѝ се наложи да стъпи на студения и прашен дървен под. Накрая, все още замаяна от съня, Марта намери пипнешком свещта и я запали, като драсна клечка кибрит.

Стаята се освети и се откроиха очертанията на масата в ъгъла и на шкафа, където държеше бельото и храната. Тя се наведе, за да разбърка жаравата в печката. Всяка вечер покриваше въглените с пепел, а сутрин добавяше малко въглища, което беше достатъчно – бебето беше на осем месеца и беше здраво. Сложи чайника върху решетката, за да направи кафе. От другата страна на стената чу как съседът изсумтя. Мъжът беше грубиян, който биеше жена си и я наскърбяваше безогледно. Тя смени мократа пелена на бебето и го облече.

Ръцете я сърбяха. Колкото и да ги мажеше вечер с масло, особено върху ставите в основата на палците, кожата ѝ се лющеше от екземата. Във фабриката новопостъпилите бяха изпращани при ваните и продуктите, които слагаха във водата, оставяха червени петна по кожата, сърбежът беше непоносим. Марта знаеше, че ако се чеше, ще бъде още по-лошо. Тя режеше ноктите си късо, но през нощта се чешеше в съня си. На сутринта ръцете ѝ бяха окървавени, а чаршафите – изцапани.

Тя се облече набързо, косата ѝ се спускаше до ханша, навия на стегнат кок на върха на главата си и наплиска лицето си със студена вода, което я разсъни напълно. Щом беше готова, отрязва филия хляб, уви самуна обратно в кърпата и изпи права кафето си, подпряла бебето на хълбока си. Облече на детето дебела жилетка и метна шал на раменцата му, трябваше да бърза.

Къщата на дойката беше срещу фабриката, което беше много удобно. Тази жена – слаба като котка, спасена от удавяне, се грижеше за седем деца, всичките синове и дъщери на работнички, обработващи перушина. Не беше лоша дойка, но си имаше своите пристрастия. Понякога весела и оживена, понякога раздразнена, тя носеше дълга синя престилка, покрита със сополи и сълзи, тъй като малчуганите плачеха и си духаха нослетата в нея един след друг.

– Добро утро, госпожо Прато.

– Добро утро, Марта.

– Да ви го оставя ли?

Бебето протегна ръчички към дойката, която го пое с усмивка. Само да можеха всички бебета да бъдат толкова лесни за гледане като това.

– Да, точно така, оставете ми го, тръгвайте. Ще се видим покъсно!

Цената за гледането включваше купа супа по време на обяд за майките, които все още кърмеха. Те пристигаха на бегом от фабриката с подути гърди, излапваха супата на един дъх, нахранваха децата си и след това веднага си тръгваха; това беше добра уговорка.